

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 018/16

KLAGER: Jarle Aabø
PUBLIKASJON: Bergens Tidende
PUBLISERINGSDATO: *
STOFFOMRÅDE: Diverse
SJANGER: Kommentar/leder
SØKERSTIKKORD: Redaktørens uavhengighet, dobbeltroller, bakenforliggende forhold
REGISTRERT: 25.01.2017
BEHANDLET I PFU: 28.03.2017
BEHANDLINGSTID: 63 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

*

KLAGEN:

Klager er kommunikasjonsrådgiver Jarle Aabø. Han mener at kommentator Mathias Fischer i Bergens Tidende (BT) har en uheldig dobbeltrolle, fordi han i tillegg til å være kommentator i avisen, også er andre vara for Venstre til Stortinget.

Gjennom å la Fischer skrive for avisen, mener klager at BT har brutt god presseskikk på følgende punkter i Vær Varsom-plakaten (VVP): punkt 2.1, om at redaktøren skal være uavhengig; punkt 2.2, om å unngå dobbeltroller; punkt 2.3, om å være åpen om bakenforliggende forhold.

Klager ber Pressens Faglige Utvalg (PFU) å vurdere om «Bergens Tidende gjennom å engasjere en politiker med verv som vararepresentant på Stortinget bryter habilitetsreglene i VVP, og om avisen bidrar til å svekke pressens troverdig».

Klager viser til ordlyden i punkt 2.2, om at man skal unngå dobbeltroller «som kan skape interessekonflikter eller føre til spekulasjoner om inhabilitet». Han skriver også:

«Selv om redaksjonen og journalistene føler de har integritet, er det hensynet til publikum som er avgjørende. (...) Ved at BT har ansatt en redaksjonell medarbeider som også er vararepresentant på Stortinget, og dermed per definisjon en politiker, svekkes redaksjonens etterlatte inntrykk om å være uavhengighet, ha integritet og høyest mulig troverdighet.»

Klager viser også til en artikkel fra september 2013 der BT redegjør for Fischers bakgrunn og varaverv til Stortinget, og til at BT har opplyst at Fischer ikke får skrive om norsk partipolitikk i avisen. Klager mener imidlertid at åpenhet om Fischers stortingsverv, og reglene som BT har laget for ham, uansett ikke hjelper.

«Åpenhet forsterker problemet fordi det skaper grunnlag for spekulasjoner. Å hevde at journalister kan ha utenomredaksjonelle bindinger bare man ikke rapporterer fra det samme feltet, betyr at man individualiserer journalistikken for å ta vare på sine egne interesser.»

Han skriver videre:

«I denne konkrete saken er det ikke hvilken som helst rolle BTs kommentator innehar ved å være vara-representant for Venstre på Stortinget. I følge Stortingets 'Etisk veileder for stortingsrepresentantene' som også gjelder for vararepresentanter heter det:

Stortingsrepresentantene innehar Norges fremste tillitsverv. Tilliten fra velgerne skal forvaltes i tråd med Grunnloven og formelt regelverk, og det stilles høye krav til den enkelte representants integritet. Representantene har et felles ansvar for å bevare og styrke folks tillit til Stortinget og å ivareta Stortingets omdømme og kvalitet. Det forventes at den enkelte representant opptrer i samsvar med formelle regler og allmenne etiske prinsipper. Det er en selvfølge og særlig viktig for å ivareta legitimiteten til Stortinget at representantene lojalt følger de lover og regler som gjelder for arbeidet på Stortinget. Representantvervet er forbundet med et særlig straffansvar for brudd på konstitusjonelle plikter. Representantene skal fremme allmennhetens interesser og ikke utnytte sitt verv til personlig vinning. Representantene må være klar over at deres opptreden er særlig utsatt for offentlighetens søkelys. Hvis representanten står overfor interessekonflikter eller andre etiske dilemmaer som kan synes vanskelige, kan et utgangspunkt være at åpenhet rundt slike spørsmål skaper tillit og reduserer faren for misforståelser og spekulasjoner.»

Videre mener klager at «det må tas med en stor klype salt» at BTs lesere faktisk er kjent med Fischers stortingsverv – selv om BT har opplyst om dette tidligere. Han skriver:

«Undertegnede var ikke kjent med denne dobbeltrollen og dette Stortings-vervet. Det skyldes trolig at jeg ikke leste BTs kringkasting av dette forholdet i 2013 og 2014. Videre er det grunn til å anta at undertegnede ikke er alene om dette. For, hvem er egentlig leserne til Bergens Tidene? Og, hvordan kan BTs ledelse være så skråsikre på at alle som leser den journalistiske produksjonen til Mathias Fischer og Bergens Tidende vet at han har et tungt politisk verv? Det ville neppe skadet noen om BT som en slags nødløsning for å ivareta pressens troverdighet merket Fischers artikler. Dette er kjent praksis fra Dagbladet vedrørende en sportskommentaør.»

Klager opplyser også at han skrev et leserbrev til BT som avisen ikke ville trykke. Han siterer epostsvaret han fikk fra politisk redaktør Frøy Gudbrandsen:

«Det er kjent for BTs lesere at kommentator Mathias Fischer har en bakgrunn fra Venstre, og vi ser derfor ingen grunn til å trykke noe innlegg om dette. Han har vært utmeldt av partiet siden 2013. Han er fortsatt andre vara på Stortingslisten, noe som medfører begrensninger i hva han skriver om. At han skriver en bok om en norsk politiker påvirker ikke hans habilitet.»

Avslutningsvis skriver klager:

«Med dette som bakgrunn anmodes PFU å drøfte og konkludere om det er i tråd med god presseskikk at Bergens Tidende ansetter stortingsrepresentanter og vararepresentanter i sin redaksjon.»

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene anser saken som et prinsipielt spørsmål og har derfor ikke vært i kontakt med sikte på å løse saken i minnelighet.

TILSVARSRUNDEN:

Bergens Tidende (BT) forstår klager slik at han mener *selve ansettelsen* av Mathias Fischer er brudd på god presseskikk. Avisen skriver:

«Det er nytt for Bergens Tidende at ansettelse kan være brudd med reglene i Vær varsom-plakaten. I seg selv vil en slik slutning medføre brudd på paragraf 2.1: «Redaktøren skal opptre fritt og uavhengig overfor personer eller grupper som av ideologiske, økonomiske eller andre grunner vil øve innflytelse på det redaksjonelle innholdet.» Hvem som er best skikket til å løse det journalistiske oppdraget i Bergens Tidende, er redaktørens frie og uavhengige avgjørelse, ikke en oppgave som PFU kan eller bør ta på seg. Bergens Tidende vil likevel svare på klagen med utgangspunkt i punkt 2.1, 2.2 og 2.3 i VVP.»

Deretter går BT over til å fortelle om bakgrunnen for ansettelsen av Fischer. Da Fischer ble ansatt som kommentator i 2014, skrev daværende politisk redaktør Frank Rossavik om ansettelsen, opplyser avisen:

«Utgangspunktet for introduksjonen var å vise åpenhet om Fischers bakgrunn, en bakgrunn Bergens Tidende oppfattet som en styrke for hans virke som kommentator i avisen.

Rossavik skrev blant annet:

'Fischer er noe så sjeldent som en tilnærmet inkarnasjon av BTs formålsparagraf, der det heter at avisen "skal være en frittstående, liberal, borgerlig (ikke-sosialistisk) avis, partipolitisk uavhengig. Avisens generelle grunnsyn skal bygge på et progressivt og menneskelig samfunnssyn'.

Rossavik fortalte også om Fischers politiske bakgrunn. Fischer har vært leder av Bergen Unge Venstre, han var på tidspunktet femte vara til det sittende bystyret (men permittert), og han var andre vara til Stortinget. *'Det siste innebærer at han før valget i 2017 ikke kan kommentere hva som helst, fremfor alt ikke norsk partipolitikk',* skrev Rossavik.»

Videre opplyser BT at Fischer meldte seg ut av Venstre allerede da han ble ansatt som vikar i debattredaksjonen i 2013. «Som følge av vikaransettelsen ble Fischer også intervjuet i egen avis, under tittelen «Blåhippie slutter i politikken» (vedlegg 2). Interesserte lesere kunne allerede da lese om Fischers bakgrunn i Bergens Tidende», skriver avisen.

BT opplyser også at det har vært en vurdering fra sak til sak hva Fischer «kan og bør skrive om». Avisen påpeker at Fischer aldri har møtt på Stortinget som andrevara og heller aldri fått tilsendt sakspapirer. BT understreker at det ikke er juridisk mulig for Fischer å si fra seg stortingsvervet.

Videre skriver BT at det ikke er noen tvil om at Fischer oppfattes som liberal og borgerlig gjennom sine kommentarer.

«For Bergens Tidende er ikke dette en ulempe eller et uttrykk for noen interessekonflikt, habilitetskonflikt eller på andre måter brudd med pressens etiske regler knyttet til integritet eller troverdighet (2.1. og 2.2). Kommentatorene i Bergens Tidende ikke er nøytrale observatører. De oppfordres tvert imot til å fremme synspunkter, gjerne også med engasjement. Det er deres mandat, og deres bidrag til at Bergens Tidende oppfyller sin samfunnsrolle.»

BT mener at forutsetningen for brudd på VVP punkt 2.2, er at dobbeltrollen «må føre til interessekonflikt eller kan føre til spekulasjoner om inhabilitet». Avisen skriver:

«Det er ingen interessekonflikt mellom Fischers arbeid og et sovende verv som andre vara og ikke-medlem av partiet. Fischer har ingen interesser knyttet til partiet, verken økonomisk eller annet.»

Avisen påpeker også at Fischer som stortingsrepresentant svarer til velgerne, ikke partiet.

«Å være tidligere politiker gir åpenbart ikke en livslang lojalitetsplikt overfor et parti, og derfor kan det ikke hevdes at det foreligger inhabilitet.»

Etter BTs mening er det en styrke at avisen har kommentatorer med politisk erfaring. BT opplyser at Fischer heller ikke er den eneste. Politisk redaktør Frøy Gudbrandsen har stått på valg for Byluftslisten. Avisen mener det finnes en rekke lignende eksempler i norske medier.

BT mener de har vært åpne om Fischers politiske bakgrunn «i tråd med VVP 2.3». Dette gjelder «både da han tiltrådte som vikar i debattredaksjonen, da han tiltrådte som kommentator, og i årene senere», ifølge avisen.

Avslutningsvis viser BT til PFU-sak 003/15 som berørte Mathias Fischers rolle som andre vara til Stortinget. BT skriver:

«Klagen omhandlet flere forhold, og PFUs konklusjon var at Bergens Tidende ikke hadde brutt god presseskikk. Følgende sitat fra uttalelsen kan det dveles ved:

‘BT var, etter utvalgets syn, heller ikke pliktig å nevne skribentens politiske tilknytning, da den omtalte debatten, i utvalgets øyne, ikke først og fremst foregikk på partipolitisk nivå. Etter utvalgets mening gikk ikke publiseringen på bekostning av redaksjonens integritet, jf. VVPs punkt 2.2. og 2.3.’

Bergens Tidende kan ikke lese PFUs uttalelse på noen annen måte enn at utvalget grunnleggende sett finner *selve ansettelsen* av Fischer legitim, og i tråd med kapittel 2 i Vær varsom-plakaten. Videre følger det også av uttalelsen at PFU mener Fischers virke som kommentator i BT *ikke i seg selv* går på bekostning av redaksjonens integritet.»

Klager mener at BTs hovedargument kan oppsummeres slik: «Jeg ansetter hvem jeg vil, og det har ikke Pressens Faglige Utvalg noe med!».

Klager skriver:

«Ingen har naturligvis bestridt redaktørers rett til suverent å ansette redaksjonelle medarbeidere og selv bestemme avisens presseetiske linje. Dette tilligger redaktøransvaret alene. Det er en grunnleggende forutsetning for en fri presse. Men den redigerte pressen har gitt PFU et mandat til å uttale seg om hva som er god og dårlig presseskikk, og dermed avgjøre om en redaksjon har brutt de presseetiske normer. Oppslutning om Vær Varsom-plakaten, PFU som institusjon og PFUs retningsgivende uttalelser bygger på et solidarisk ansvar mediene, redaktørene og journalistene har forpliktet seg til gjennom medlemskapet i sine respektive organisasjoner.»

Videre skriver klager at en redaksjon er en «organisk enhet der hver enkelt medarbeiders rolle og opptreden er bestemmende for redaksjonens troverdighet». Dette er årsaken til at klager mener PFU må vurdere om «det er forenlig med god presseskikk at Mathias Fischer på samme tid kan være vararepresentant til Stortinget og politisk kommentator i Bergens Tidende». Klager kaller det en «dobbeltrolle vi må langt tilbake i tid for å finne maken til».

Videre mener klager at punkt 2.2 i VVP «fastslår at dobbeltroller både kan skape interessekonflikter og ikke minst spekulasjoner om inhabilitet». Han skriver:

«At dobbeltroller rent faktisk skaper interessekonflikter kan vanskelig unngås, men punktet understreker også at muligheten for at dobbeltroller skaper spekulasjoner om innhabilitet, må vektlegges like sterkt. Dette er ikke bare teori, all erfaring viser at pressens troverdighet rammes like hardt når det oppstår spekulasjoner om innhabilitet, spekulasjoner pressen selv ikke kan kontrollere. Det er den erfaringen som ligger til grunn for Vær Varsom-plakaten punkt 2.2.»

Klager hevder at den eneste sikre måten å beskytte pressens troverdighet, er å unngå dobbeltroller.

«Når mediene ansetter personer med dobbeltroller, som Mathias Fischer som er vararepresentant til Stortinget, skaper avisen et troverdighetsproblem både for seg selv og for sin medarbeider. Som vararepresentant for Hordaland Venstre, må han være forberedt på å møte på Stortinget for Venstre. Han er også som nevnt i klagen underlagt Stortingets etiske regelverk, og han har dermed en dobbel lojalitet, noe som ikke er forenlig med kravet til journalistisk uavhengighet.»

Videre mener klager at det er respektløst overfor Norges demokratiske system å kalle vervet for «sovende». Klager mener også at «[d]ebatten som har oppstått etter at det ble kjent at Mathias Fischer er forfatteren av den uautoriserte biografien om Sylvi Listhaug, viser hvor problematisk hans dobbeltrolle er.» Ifølge klager er det naturlig for Listhaug å stille spørsmål ved Fischers uavhengighet.

Klager fastholder at det burde opplyses i Fischers kommentarer at han har et stortingsverv. Det kan være kjent i lokalpolitiske kretser, men ettersom nettaviser «når lenger enn lokalbefolkningens postkasser», burde det opplyses om i alle kommentarer Fischer skriver, ifølge klager.

Klager fastholder imidlertid også at åpenhet ikke løser problemet. «Tvert imot forsterkes problemet etter som publikum blir oppmerksom på bindingene», skriver han.

Videre viser klager til at BT har uttalt at Fischer ikke får skrive om partipolitikk. Denne regelen følges ikke, mener klager. Han viser til kommentarer som han har lagt ved sitt tilsvær.

«Nå kan det sikkert diskuteres hva Hjertenes legger i begrepet "partipolitikk", men det burde være hevet over en hver tvil at Mathias Fischer stort sett kun skriver om partipolitikk – i en eller annen form. (...) Dette innebærer også at PFU i denne saken ikke bør skjele til sin tidligere uttalelse i sak 003/15.»

Klager har ikke formelt klaget inn konkrete publikasjoner, men sekretariatet velger her å sitere fra en av kommentarene som er vedlagt i tilsværet. På side 11 i vedlegget finner man en kommentar med tittelen «Statsbudsjettet er ikke en oppskrift på et grønt skifte, men på regjeringsskifte.»

Kommentaren handler om budsjettforhandlingene og striden om avgifter mellom regjeringspartiene Høyre og Frp og støttepartiene KrF og Venstre.

Brødteksten åpnes slik:

«Denne høsten kan bli Høyre- og Frp-regjeringens siste. Statsminister Erna Solberg (H) må kanskje gå av. Fredag la hun frem et ultimatum som Venstre og KrF neppe vil godta. Da får hun ikke flertall for statsbudsjettet, og Høyre- og Frp-regjeringen vil falle fra hverandre, under ett år før neste stortingsvalg. Solberg har lagt forholdene til rette for regjeringsskrise.»

Lenger ned står det:

«Venstre-leder Trine Skei Grande har tidligere gått langt i å antyde at regjeringen kan måtte gå av hvis statsbudsjettet ikke blir «tidenes grønneste». Samtidig, når Solberg sier at de ikke kan gå lenger, øker hun forventningene i Frps stortingsgruppe. Selv om det sikkert finnes Høyrefolk på Stortinget som er villig til å øke avgiftene mer, har statsministeren gitt ryggdekning til at Frp kan si nei til alt. Det er nesten umulig å se for seg at Venstre og KrF stemmer for et slikt budsjett. Og det er like vanskelig å se for seg at Frp på Stortinget vil akseptere en ytterlige avgiftsøkning.»

Det står også:

«Dersom budsjettforslaget får flertall uten at Venstre og KrF kan vise til reelt gjennomslag på klima, blir det vanskeligere for de to partiene å komme over sperregrensen ved valget om et år. Da blir det heller ikke fire nye år i statsministerboligen. (...) Det vil stå i hver eneste biografi, hver eneste historiske kilde, at Erna Solberg var statsministeren som ble felt fordi hun ikke ville øke bilavgiftene nok for

å stanse de menneskeskapte klimaendringene. Erna Solberg spiller et veldig høyt spill, og det er vanskelig å se hva hun egentlig ønsker.»

Klager understreker likevel at han ikke mener saken handler om hva Fischer skriver, men «om hans dobbeltrolle». Klager viser til Facebook-debatten etter at PFU-klagen ble kjent og hevder at «Fischers dobbeltrolle var totalt ukjent for folk flest».

Klager viser også til at han har spurt Stortingets administrasjon om hva de mener om begrepet «sovende stortingsverv». Stortinget svarte at de ikke bruker dette uttrykket. Klager har lagt ved et vedlegg som inneholder Stortingets svar på hans spørsmål.

BT hadde ingen ytterligere kommentarer.